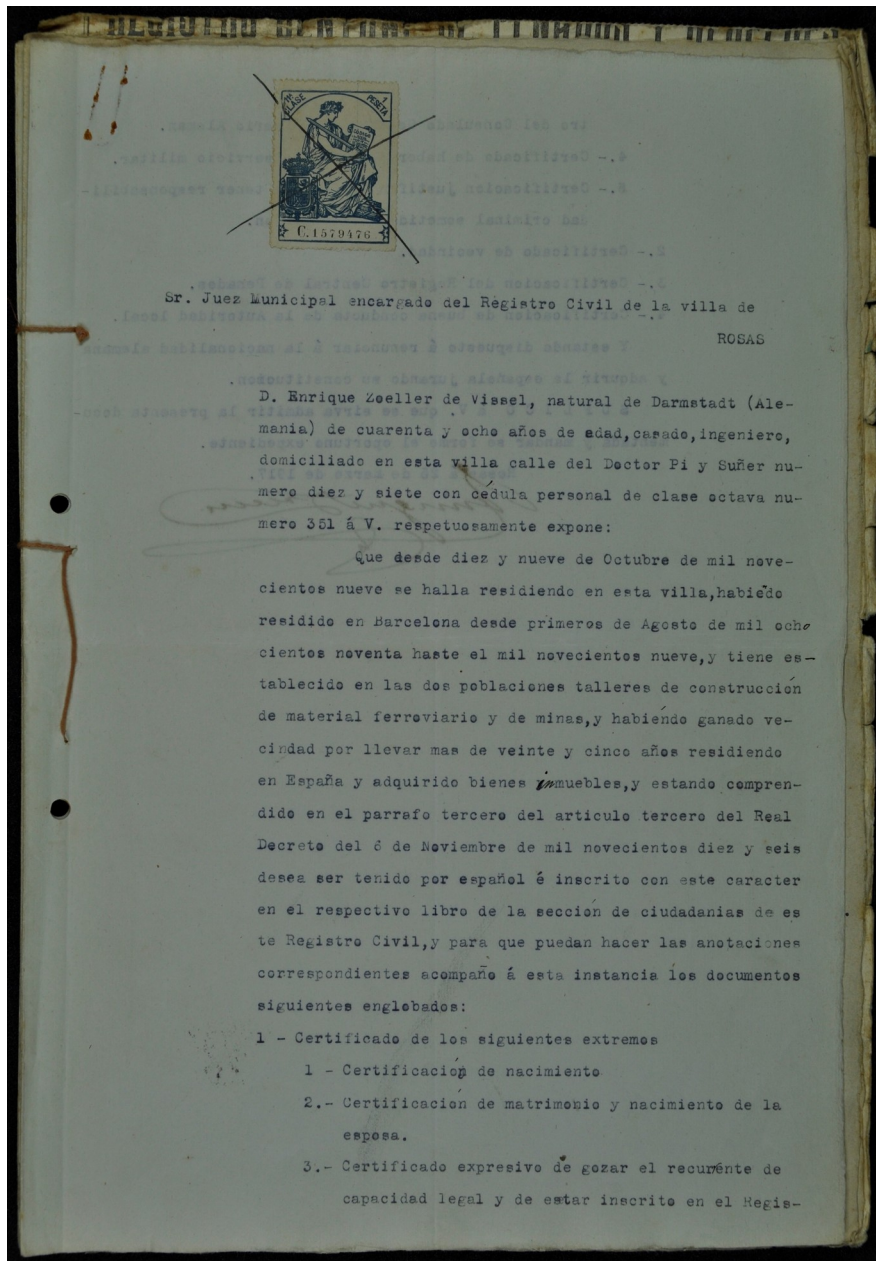

El document del mes de març de l'AMR

número 03/2017

L'estrany cas d'un alemany que volia ser espanyol

Heinrich Zoeller de Vissel, l'espia alemany de Roses

Dades arxivístiques

CAT AMR, 6.1. Fons del Jutjat de Pau i Registre Civil de Roses, sèrie 5.5.2. Expedients de Nacionalitat, expedient de nacionalització del ciutadà alemany Heinrich Zoeller de Vissel, 25 de març de 1917 – 24 d'abril de 1926. Castellà.

Història arxivística

La documentació del fons del Jutjat de Pau i del Registre Civil de Roses ha conformat un arxiu que durant molts anys va estar molt estretament relacionat amb el fons municipal de l'Ajuntament de Roses, atès que ambdues institucions compartien el mateix edifici. El Jutjat de Pau havia ocupat un despatx a la segona planta de l'anomenat Ajuntament Vell, fins que a l'any 1988 es va traslladar a la seva ubicació actual.

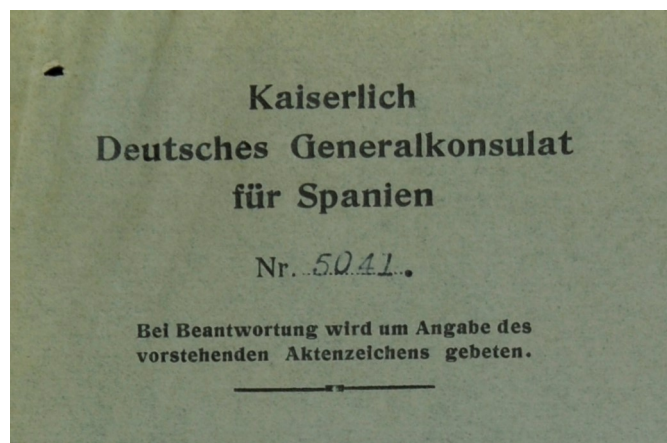
Al local de l'avinguda de Rhode, número 67, l'arxiu està instal·lat en una petita habitació, sense climatització, en prestatgeries fixes metàl·liques, amb una capacitat d'uns 15-20 ml. Aquest magatzem, que no es pot considerar en cap cas un dipòsit d'arxiu, comparteix l'espai amb els aparells d'aire condicionat de les oficines administratives i la màquina de cafè. Actualment, només s'hi conserva la documentació més recent, dels darrers deu anys de determinades sèries documentals.

Atesa, doncs, la manca d'espai, es va decidir transferir la documentació més reculada a l'Arxiu Municipal de Roses per garantir la seva integritat. Va ingressar l'any 2007 i, d'aquesta manera, es pogueren realitzar campanyes periòdiques per classificar, instal·lar i inventariar la documentació, unes tasques que es perllongaren fins al mes d'abril de 2012, any en què també es va transferir un bon gruix de documentació.

La sèrie d'expedients de nacionalitat consta d'onze unitats que abasten un període cronològic comprès entre 1917 i 1998.

Contingut

L'expedient que presentem aquest mes és la tramitació de la nacionalitat del súbdit alemany Heinrich Zoeller de Vissel que, des del 19 d'octubre de 1909, vivia a Roses. Bàsicament, l'expedient inclou la documentació necessària per obtenir la nacionalitat espanyola: la sol·licitud al Registre Civil de Roses, que anava acompanyada d'un certificat del Consulat General de l'Imperi Alemany a Barcelona, en el qual constaven certificacions del seu naixement, de matrimoni i de naixement de la seva esposa, Ludwiga Breitschwerdt, de la pertinent inscripció consular, d'haver complert el servei militar i no tenir cap responsabilitat criminal pendent; un certificat municipal d'empadronament; un certificat del Registre Central de Penats, conforme no tenia antecedents i, finalment, un altre certificat municipal de bona conducta.

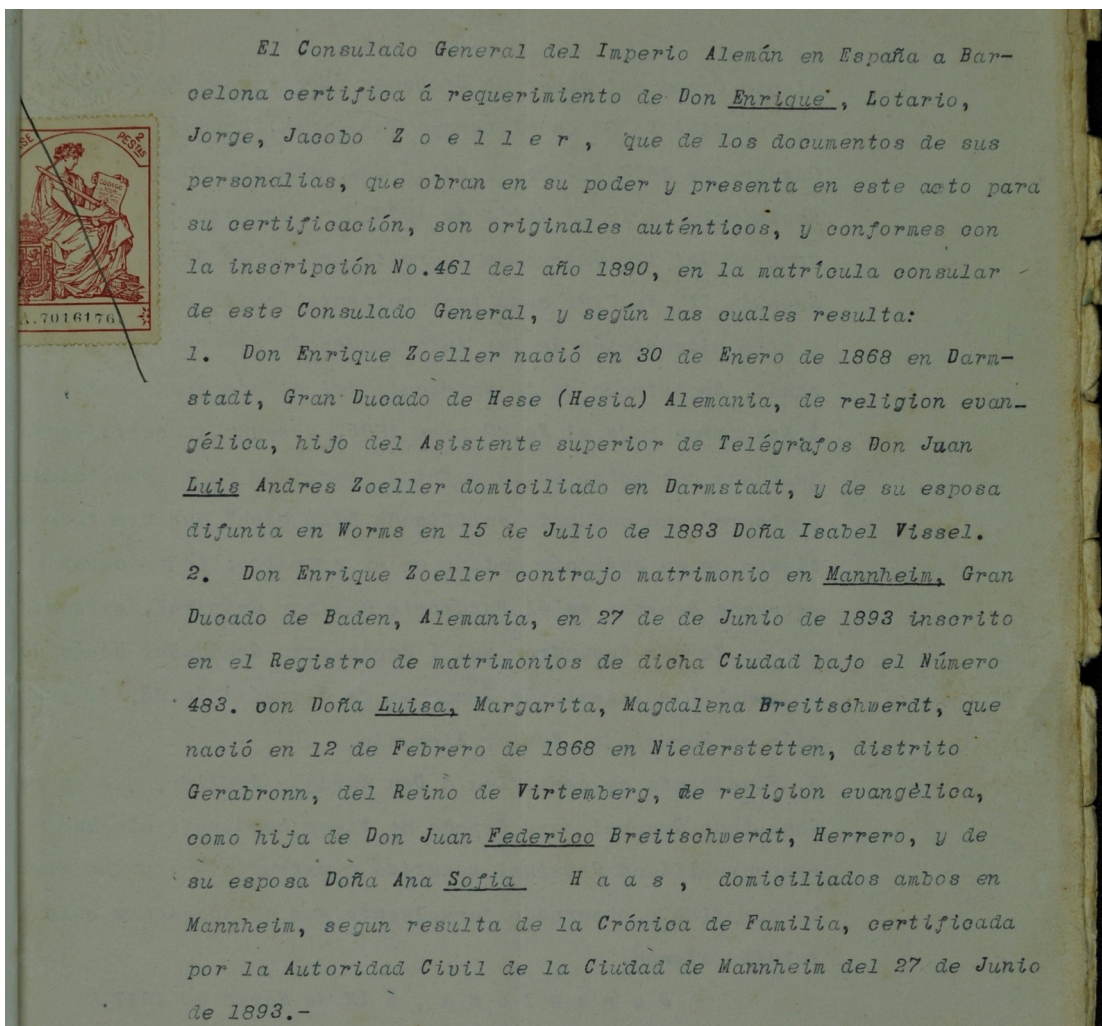

Detall relatiu al Consulat General de l'Imperi Alemany

Malgrat que posteriorment s'hi afegiren un parell de certificacions addicionals més, l'any 1922 la Direcció General dels Registres i del Notariat del Ministeri de Gràcia i Justícia

acordava que "habiéndose cumplido los requisitos exigidos (...) se ha servido disponer se declare que dicho interesado [Enrique Zoeller] ha ganado la vecindad a los efectos de adquirir la nacionalidad española". Quatre anys després, la mateixa direcció general demanava si ja s'havia inscrit en el Registre Civil la ciutadania espanyola de Zoeller, un tràmit que es féu immediatament.

El seu interès més destacat, a part de conèixer l'obtenció de la nacionalitat espanyola, rau en la informació personal que ofereix sobre Heinrich Zoeller.

Fragment de les dades proporcionades pel cònsul general alemany

Context

Heinrich Zoeller de Vissel és un personatge de pel·lícula: enginyer, alemany afincat a Roses, autor del primer projecte d'urbanització de la Ciutadella, propietari de la pedrera de marbre blanc de Montjoi anomenada «d'en Xarol», redactor d'un projecte de ferrocarril entre Roses i Vilajuïga... i espia. És una persona que quan més s'investiga, més interrogants planteja. Nascut el 30 de gener de 1868 a Darmstadt, una ciutat del Gran Ducat de Hessen. El seu pare era Assistent Superior de Telègrafs.

D'altra banda, no és gens casual la data en què Heinrich Zoeller demana la nacionalitat espanyola, 1917, en plena Primera Guerra Mundial. Paradoxalment, al mateix temps que exercia activament d'espia per Alemanya, demanava el canvi de nacionalitat, vés a saber amb quina intenció. No es tractava només que la tradició oral i la memòria històrica de la

gent gran de Roses recordés aquesta condició d'espia del seu veí, sinó que, a més, s'ha pogut documentar fefaentment. Així, s'ha demostrat com Zoeller mantingué contactes amb intermediaris del banquer mallorquí Joan March per subministrar equipaments a Alemanya. De la mateixa manera, Josep Pla també novel·là el provisionament d'aigua als submarins alemanys des de la cala Lledó estant.

L'any 1917, Zoeller també presentà el seu projecte de ferrocarril entre Roses i Vilajuïga. Potser li interessava obtenir la nacionalitat espanyola no només per evitar els problemes bèl·lics del seu país, sinó per aconseguir poder tirar endavant l'esmentat projecte de tren petit.

Finalment, cal esmentar que entre la documentació referent al període de la Guerra Civil de 1936-1939 provinent del Centro Documental de la Memoria Histórica, situat a Salamanca, hi ha documentació que fa referència al «nostre espai». Morí sense descendents i, per tant, no té hereus. Malauradament, aquesta documentació haurà de tornar a la ciutat castellana, on no hi farà res. Des de l'AMR procurarem almenys digitalitzar-la, per tenir-ne una còpia on durant mitja vida visqueren Zoeller i la seva esposa Ludwiga.

Més informació

Josep Maria Barris Ruset, “Projectes albats”, pàgs. 117-118; “La Gran Guerra i el comerç marítim (II)”, pàgs. 329-330; “Espies a la costa”, pàgs. 347-348; “El marbre de Carrara, a Roses”, pàgs. 349-350, a *Roses o la recerca de la zona grisa*, Roses, Ajuntament de Roses, 2008.

Pere Ferrer Guasp, *Joan March. Els inicis d'un imperi financer, 1900-1924*, Palma, 2001, Cort Edicions.